

Monuments històrics, perill de ruïna

Mal de pedra

Els monuments històrics tenen en l'aigua i la contaminació els pitjors enemics. Molt més greu que el pas del temps per als edificis i escultures és la humitat que esberla internament un monument, o els efectes de la societat industrial.

Quan estaven fent els estudis preliminars per a la restauració de La Pedrera, un dels arquitectes es va recolzar en una barana i va veure com es despenia una pedra de dimensions considerables amb una facilitat esbalaïdora. Al dia següent ja es va instal·lar una bastida, però això va tapar la boca dels que deien que "de la Pedrera no es pot canviar ni un pèl". De vegades la salvació d'un monument no permet fer miracles i s'ha de ser realistes.

Una cosa semblant, però amb conseqüències de majors dimensions, li va passar a l'Esfinx de Gizeh, a Egipte, quan al febrer de 1988 se li va desprendre l'espallada -més de 300 quilos de pedra-. L'Esfinx ja pateix 4.500 anys d'existència, però la Pedrera només és amb nosaltres des del 1905. ¿Què ha passat? Un conjunt de factors fan que els monuments perdin la salut i llueixin negres i amb esqueres.

El principal enemic dels edificis, especialment de la pedra, és la humitat -tant la provocada directament per l'aigua com la humitat ambiental o la que despremnen les persones; precisament aquesta darrera raó va ser la que van aduir els experts per a restringir l'entrada a les Coves d'Altamira, a Santander-. L'aigua pot esberlar interiorment la pedra i fer molt difícil la conservació en bones condicions. Com ens diu Rafael Vila Rodríguez, arquitecte: "En un món ideal sense humitat seria molt difícil que les construccions es fessin malbé".

Però aquest món utòpic no existeix, i encara ens reserva altres sorpreses derivades directament de la societat industrial en què vivim.

La contaminació és un altre dels factors que fan patir els monuments. Els gasos de combustió, el plom, els sulfats que queden depositats en els edificis, acceleren el procés de degradació. Fan l'efecte d'un pulmó atacat pel tabac i la contaminació. Com els humans, els monuments

necessiten respirar per poder viure, la pol·lució pot provocar un embús que impedeix que els pores de la pedra l'oxigenin.

Tot aquell que vulgui visitar aquest estiu el Partenó, a l'Acròpoli d'Atenes, trobarà que les immortals columnes del temple estan cenyides per una cotilla de mecanotub que posa en evidència que la immortalitat encara és un do reservat als déus. L'àrea monumental de l'Acròpoli d'Atenes no ha pogut resistir l'impacte dels més de cinc milions de visitants a l'any, ni la pol·lució de la ciutat d'Atenes.

El 1983 es va endegar un projecte de restauració del Partenó, amb el finançament del govern grec i la Comunitat Europea, a més d'altres aportacions. El temple no estarà restaurat fins d'aquí a nou anys, però la cotilla que protegeix el Partenó es retirarà d'aquí a un any o dos.

Segons els tècnics que porten la restauració, la intenció és desmuntar, netejar i aplicar productes anticontaminants. Però, segons explica Nicos Togànides -un dels responsables del projecte-, "Una de les complicacions del nostre treball és que encara no tenim una solució definitiva per als problemes de la contaminació". Sembla que no hi ha una sortida definitiva vàlida per a tots els monuments, com ens deia l'arquitecte Rafael Vila: "El que pot ser bó en un cas pot resultar desastrós en un altre monument; les solucions que dona la química no es poden utilitzar indiscriminadament".

També el vent fa el seu paper en la degradació, especialment el vent salat de zones pròximes al mar. Si tothom sap que un simple cotxe que està al carrer en una localitat de la costa s'oxida amb una rapidesa increïble, què no pot passar amb edificis que porten segles entre nosaltres, com l'església de Sant Joan del Mercat, a València, que data de l'època barroca i que a hores d'ara mostra una pedra bruta i unes policromies que necessiten una cura especial per evitar que es deteriorin.

LA PLAGA DEL TURISME

Els humans tampoc estem exempts de responsabilitat en la degradació del nostre patrimoni arquitectònic. Deixant de banda la humitat corporal, que pot afectar construccions molt antigues, si l'afluència de gent és molt gran, tenim tota la varietat de bàrbars i vàndals que podem arribar a ser, des del turista que s'emporta una pedra del Partenó per posar-la al menjador de casa seva als maltractaments dels monuments: ratlladures, picades o ús del *grafitti* en llocs que no són els més adients.

En alguns casos, com en el conjunt monumental de Gizeh, la situació s'agreuja quan es permet que els més de dos milions de turistes que visiten cada any les piràmides egípcies puguin deixar els cotxes i autocars al costat mateix de les piràmides, aixecant pols i remouent la sorra. Segons deia a la revista *Time*, l'expert del Patrimoni Artístic Egipci, Zahi Hawass, "els únics monuments del món que permeten aparcar allà mateix són les piràmides. Fins i tot a Disneylandia et fan deixar el cotxe a una milla de distància".

Altres éssers vius que també afavoreixen la degradació dels monuments són alguns animals com els coloms, i els seus excrements, que poden embussar les sortides d'aigüa, a més de contribuir a una decoració poc ortodoxa dels edificis i estàtues, com l'estàtua de Colom al final de les Rambles de Barcelona i la majoria d'estàtues de viles i pobles d'arreu.

Les arrels de les plantes poden, d'altra banda, provocar esquerdes als monuments que van creixent. L'inatge romànica de les cases plenes d'hora o les runes envaïdes per la floresta amaguen una destrucció interna dels edificis.

RESTAURAR, FEINA FEIXUGA

Davant de tot aquest panorama, si no apocalíptic, sí preocupant, es pot contes-